

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 20 - 17 mei 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

„Vrouwspersonen”

Na een citaat uit „Aantrekkelijk zijn en blijven”, een aantal lessen van Anita Colby, voorgelezen door Hanneke van der Werf, en een commentaar volgde in de radio-uitzending van zondag 1.1. een gesprek over het hierbovenge-noemde onderwerp.

Hanneke van der Werf: De eerste indruk: Hebt u voldoende gehaald. Wanneer u een man voor het eerst ontmoet dan zal hij bewust of onbewust zijn ogen de kost geven wat betreft uw kleren, smaak, teint, oog en haar, en zijn neus en oren zijn even actief. Als hij u aardig vindt dan zal hij het prettig vinden even uw hand aan te raken, met u te dansen en te ervaren of u vlug en licht in uw bewegingen bent, of u een slanke, maar stevige taille hebt. Wat hij ziet, inademt, voelt en hoort, maakt het totaal uit van uw verschijning. Dat is zijn eerste indruk van u.

Commentaar: Marilyn Monroe, voor velen in de periode tussen Wilhelmina Drukker en de „Dolle Mina's”, tussen de twee golven van vrouwenemancipatie, de ideale vrouwspersoon. Een ideaal dat bereikbaar zou zijn door de lessen van Anita Colby in „Aantrekkelijk zijn en blijven” te volgen, waar Hanneke van der Werf uit voorlas. Een van de belangrijkste onderwerpen van actie van groepen als „Man, Vrouw, Maatschappij” en „Dolle Mina” is de oprichting van meer en betere crèches. Die crèches zijn in het belang van het kind en voor een grote groep vrouwen zijn ze een noodzakelijke voorwaarde om in de maatschappij te kunnen functioneren. De leeftijd immers waarop een vrouw zit met kinderen die nog niet naar school gaan, is de leeftijd waarop anderen, mannen bij voorbeeld, de vaak beslissende grondslag leggen voor hun maatschappelijke activiteiten. Crèches moeten er dus komen, maar dan...

Tessel Polman: Tegelijkertijd dat enerzijds allerlei mensen bezig zijn om crèches van de grond te krijgen, komt er allerlei literatuur over kinderopvoeding. Ik heb gisteravond het boek van Miriam David bij voorbeeld gelezen: een moeder mag in de eerste tijd geen dag, geen uur, geen moment niet voor haar kind beschikbaar zijn. En dan kun je dus nog zoveel crèches

oprichten als je wil, maar als je er bij moet, heeft het dus weinig zin. Wat vindt u van die gedachte dat het conflict tussen „je wil ook wel eens wat anders” en de behoefte van het kind?

Annie Romein-Verschoor: Ik geloof dat het nog altijd een geweldige overschatting is van het moederschap; de „Heilige Moeder”, dat is ook een soort heilige koe. Er zijn natuurlijk massa's moeders, wil ik aannemen, die het goed met hun kinderen menen; er zijn er ook altijd nog wel een heleboel die die goede mening in een goede behandeling om kunnen zetten, maar er zijn natuurlijk ook een heleboel leidsters van crèches die beter met kinderen om kunnen gaan dan de toevallige moeder.

T. P.: Ja, dus die biologische band die spreekt u niet zo ontzettend aan.

A. R.-V.: Het zegt mij niet zo veel. Er is bijvoorbeeld eens gezegd dat het hele jonge kind, het baby'tje, behoefte heeft aan de letterlijke lichamelijke aansluiting tegen het lichaam van de moeder. Maar ik geloof dat een leidster van een crèche die begrijpt dat een kindje graag zijn handje zo tussen haar kraag steekt en die dat kind dat laat doen, hetzelfde bereikt.

T. P.: Ik heb vaak de indruk dat zogenaamd wetenschappelijke betogen over de slechtheid van de crèche eigenlijk toch een poging zijn om de vrouw op haar plaats te houden; dat met name ook in die verhandelingen die vader ook altijd zo ontzettend weinig aan de orde komt. Is het zo dat bij het „heilige moederschap” de vader eigenlijk in het niet verzinkt? Is dat uw ervaring met mensen?

A. R.-V.: Ja, ik geloof niet zozeer dat dat met het „heilige moederschap” samenhangt, maar wel met de hele ordening van onze maatschappij waarin die vader hoe langer hoe meer op de achtergrond raakt ook omdat hij buitenshuis werkt. In de tijd dat ten eerste de vader voor een groot deel binnenshuis werkte en in de tweede plaats het bijna algemeen was dat de zoon zijn vader opvolgde in zijn vak en je eendeloze generaties van vader op zoon had die hetzelfde vak beoefenden, had je een veel grotere binding van die vader met zijn kinderen. Nu zijn er een heleboel kinderen die

een radio-uitzending van zondag 17 mei 1970

Stichting Humanistisch Opleidings Instituut

In september begint een nieuwe cursus voor de opleiding van:

A: Geestelijke Raadslieden

B: Vormingsleiders

De cursus duurt drie jaar. Gedurende twee jaar worden van september tot en met juni colleges gegeven in Utrecht, 's zaterdags om de veertien dagen van 14—18 uur. In het derde jaar valt een stage. De cursus houdt er rekening mee dat de cursisten doorgaans een dagtaak vervullen.

Vakken zijn: humanistiek, filosofie, andragogie/pedagogiek, groepswerk, kennis van het christendom en de bijbel, kennis van de niet-westerse religies en sociologie. In overleg tussen docenten en cursisten kunnen wijzigingen in het vakkenpakket aangebracht worden.

Vereisten zijn: een middelbare schoolopleiding en enige jaren voortgezette studie. Leeftijd bij voorkeur tussen 25 en 35 jaar. Een humanistische instelling.

Een toelatingskommissie beoordeelt de aanmeldingen.

Mogelijkheden bestaan voor het vervullen van vrijwillige of professionele taken na afloop van de studie.

Kursusgeld:

f 400,— gedurende de eerste twee jaar en f 200,— gedurende het derde jaar.

Inlichtingen en aanmeldingen bij het Instituut, postbus 114, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon (030) 24641.

nauwelijks weten wat hun vader doet, waar hij naar toe gaat als hij 's morgens de deur uitgaat. Ik ken een typisch verhaal van een moeder die iedere ochtend weer voor de vraag van haar jongetje stond „Wat gaat Pappa doen” en dan zei ze: „Geld verdienen.”

T. P.: Ja, de vader als de kostwinner alleen. En je ziet in Amerikaanse boeken dat dat ook weer zo'n rancune van mannen kweekt tegen die vrouwen die nu ten eerste al thuis zijn, het geld thuis bezorgd krijgen, voor de kinderen moeten zorgen en nu ook nog eens een keertje gaan zitten kankeren.

A. R.-V.: Ja, inderdaad.

T. P.: Maar de oplossing daarvan lijkt me alleen dat vrouwen meer buitenshuis mogen zijn en mannen ook binnenshuis willen zijn.

A. R.-V.: Ja, en nu lijkt het me toch wel dat er niet zo vreselijk veel dingen in de maatschappij zijn die veranderen zonder dat je radauw maakt en eventueel revolutie. Maar de hele ontwikkeling van onze maatschappij gaat er toch heen dat, als we geen massale werkeloosheden willen krijgen, we de werktijd zullen moeten veranderen en verminderen. En een vader die vier uur werktijd heeft kan ten eerste makkelijk thuis blijven terwijl zijn vrouw

ook nog eens vier uur gaat werken, maar bovendien zal hij daardoor vanzelf veel meer contact met zijn kinderen krijgen.

T. P.: Professor Kruithof heeft twee jaar geleden op de televisie eens gezegd: „Alle vrouwen moeten werken behalve als ze zes, zeven kinderen hebben.” Op het ogenblik zie je dat mensen zich daartegen verzetten en zeggen: waarom zou je altijd werken, waarom moet je zo nodig een bijdrage leveren aan die welvaart, dat is ook maar weer een heilige koe. Emancipatie moet helemaal niet zijn al dat werken buitenshuis; dat moet in andere dingen zitten: in de seksuele revolutie, in politiek werk. Schat u het werk als factor in de emancipatie hoog?

A. R.-V.: Ik geloof wel dat ons arbeidsethos te zwaar drukt. Wij vinden werken braaf, wij vinden luieren niet braaf. Ik heb wel eens gezegd: als die Duitsers een beetje minder ijverig waren geweest en wat meer in de zon hadden gezeten, zouden ze misschien niet zo gevaarlijk zijn geworden. Die brave mensen zijn een beetje gevaarlijk. Ik zou het graag ook liever aan de liefhebberij van de mensen overlaten. Het is ook zo moeilijk; je kan wel zeggen dat iedereen moet werken, maar dat is gemakkelijker gezegd als je zelf werk hebt waar je plezier in hebt. Maar als iedereen moet werken aan een lopende band of aan een naaimachine, dat maakt het heel anders. Of de hele dag in een winkel staan „Ja, mevrouw. Zeker, mevrouw”.

T. P.: Ik denk dat dat speciaal voor vrouwen geldt die zo slecht opgeleid zijn dat ze meestal voor de rotbaantjes in aanmerking komen.

A. R.-V.: Ja, ze komen voor de rotbaantjes in aanmerking. En bovendien doen ze dat een jaar of wat, laten we zeggen van hun zestiende tot hun drieëntwintigste en dan trouwen ze lekker en dan zijn ze er af. En juist van die vrouwen kan ik me voorstellen, wanneer de nood hen niet dwingt, dat ze niet gaan werken nadat ze getrouwd zijn.

T. P.: De vrouwen worden vaak beschreven als een minderheidsgroep en u heeft in uw proefschrift o.a. gezegd: Het is helemaal geen groep. Het is geen groep zoals bijv. de negers een groep zijn. Waarom zijn vrouwen geen groep, geen hecht aaneengesmeed verband?

A. R.-V.: Ik geloof dat ze zich nooit werkelijk als groep kunnen organiseren omdat normaliter iedere vrouw meer gebonden is aan een man dan aan de groep. Nu zou je natuurlijk zeggen dat dat voor de man ook moet gelden, maar wanneer die zich organiseert, doet hij dat op een heel ander terrein. Dan organiseert hij zich niet als man bijv. tegenover de vrouwen, maar als arbeider of als mensen die een bepaald vak vertegenwoordigen, maar niet als man. Maar als vrouw sta je er altijd mee dat je je sterk emotioneel gebonden voelt aan je man en aan je kinderen. En om zo te zeggen, hoe beter je situatie is, hoe sterker die binding is.

T. P.: En dat verhindert het groepsgewijze optreden...

A. R.-V.: Dat verhindert de solidariteit van de vrouwen.

T. P.: Ja, want die mannen zijn toch ook nog wel lief ook. Dat is wat het zo moeilijk maakt. En trouwens onder vrouwen zelf, maar dat hangt daar mee samen, is natuurlijk zoveel innerlijke tegenwerking. De een heeft er wel belang bij, de andere niet, terwijl natuurlijk alle negers belang hebben bij emancipatie van

de negers. Een tweede reden waarom ik het moeilijk vind om een uitspraak te aanvaarden bijv. van Yoko Ono „Vrouwen zijn de negers van de wereld” is dat uiteindelijk die vrouwen toch nooit tegen de muur gezet worden omdat ze vrouwen zijn. En negers, dat weten we, wèl.

A. R.-V.: Ik zou het ook niet helemaal willen vergelijken. Je kan natuurlijk wel zeggen, als vrouw ondervind je bepaalde discriminaties, dat is zeker waar, maar er is om te beginnen toch ook een heel grote factor dat je als vrouw als zodanig gewaardeerd wordt. Dat geldt bij de negers hoogstens voor de negermeisjes.

T. P.: Je wordt gewaardeerd om...

A. R.-V.: Omdat je vrouw bent.

T. P.: Ja, omdat je nodig bent.

A. R.-V.: Omdat je nodig bent als vrouw en omdat je geliefd bent als vrouw en ga maar door. Een neger wordt nooit als zodanig geapprecieerd.

T. P.: Misschien kan je daar nog achter zeggen dat vrouwen eigenlijk onmisbaar zijn voor de voortplanting, terwijl ze tegelijkertijd ook, en daar begint volgens mij het probleem, gediscrimineerd worden omdat ze moeder worden.

A. R.-V.: Ja, dat werkt tegen elkaar in. En dat is een bijna onoplosbaar probleem dat, geloof ik, maar heel langzaam kan uitslijten. Het is een beetje, geloof ik, net als met het antisemitisme, daar hebben we nu ook van ervaren dat dat lang niet zo gauw uitslijt als het redelijk verstand zou verwachten.

T. P.: Het bestaat nog steeds.

A. R.-V.: Het bestaat nog steeds en het bestaat overall eigenlijk; ook in landen waar het officieel en ik geloof, met de beste bedoelingen en zeer principiële is afgeschaft. In de praktijk is het er toch weer.

Commentaar: „Man, Vrouw, Maatschappij” heeft een actieprogramma opgesteld waarin een groot aantal praktische wensen wordt geformuleerd en beargumenteerd. Wensen op het terrein van onderwijs, kinderopvang en diensten, wonen, sexualiteit en geboorteregeling, arbeidsmarkt, scholing, arbeidsvoorwaarden, sociale voorzieningen en sociale verzekeringen, en belastingen en echtscheiding. Inlichtingen hierover en over anderen activiteiten van „Man, Vrouw, Maatschappij”: P. C. Hooftstraat 15, Amsterdam. Het centrale adres van „Dolle Mina” die ook in verschillende plaatsen in het land actieve groepen heeft is: Herengracht 88, Amsterdam.

CELIA GREEN:

„Vlucht in de mens”

Celia Green, directeur van het Oxford Institute of Psychophysical Research, verzet zich tegen de „mens in samenleving” als centraal gegeven.

Inspiratie voor het bestaan zoekt zij in de „Wereld Daarbuiten”, hoezeer ook onbekend, in het „universum”, in „het wonder dat er überhaupt iets bestaat”. Zelfs het woord „God” is teveel vermenschlijkt.

Waarom dit soort oneindigheids-hunkering kan leiden, hebben we in bewegingen als godsdienstoorlog en nazisme gezien. Maar anderszins, als we aan de behoefte tot „metaphysica”,

Een belangrijke publikatie

Onlangs is een rapport verschenen over „Ontkerkelijking en buitenkerkelijkheid in Nederland” van Dr. H. Faber, Prof. T. T. ten Have, Prof. dr. R. van Dijk, Dr. W. Goddijn O.F.M. en Prof. dr. J. P. Kruyt.

De uitgave van dit werk was mogelijk door een subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.).

Het Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek ontwierp in 1956 een project voor een sociaal onderzoek naar het proces van ontkerkelijking. Het was bedoeld als een vervolg op het baanbrekend werk van prof. J. P. Kruyt in 1933.

Ongeveer in dezelfde tijd bereidde dr. H. Faber een soortgelijk project voor. In 1958 werd door Z.W.O. een aanvraag goedgekeurd voor de inmiddels samengevoegde projecten. In het curatorium hadden vertegenwoordigers van verschillende richting zitting genomen. In 1959 vonden de voorbereidingen plaats en in 1960 kon het onderzoek beginnen. Het resultaat ligt thans in een zeer omvangrijke studie voor ons.

Een grondige beschrijving van dit boek zou te veel ruimte vragen en is in feite meer op zijn plaats in een wetenschappelijk tijdschrift zoals *Rekenschap*. Hier volstaan we met een kort overzicht van de inhoud.

Na de algemene inleiding (22 blz.) volgt het hoofdstuk over „de ontkerkelijking, weerspiegeld in de volkstellingen 1879—1960” (48 blz.). Een beschrijving van „De Landelijke Enquête” vroeg 244 blz. en „Het onderzoek der levensgeschiedenissen” 68 blz.

Het laatste deel t.w. de geschreven portretten en de samenvatting en conclusies (137 blz.) zijn voor de gewone lezer het meest boeiend. Daarmee eindigt dit uit ruim 550 blz. bestaande werk. De prijs bedraagt f 58,—.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers, Utrecht.

tot oneindigheidsperspektief, eenvoudig voorbijgaan — verburgerlijkt het humanisme, en dan zullen onmenselijke bewegingen opnieuw de leiding ervan nemen.

Daarom is dit boekje, als tegenvoeter van het humanisme, een felle spoorslag, om onze dynamiek restloos in te zetten voor vermenschlijking van het leven hier en nu.

129 blz. f 8,90.

Bestellingen door storting of overschrijving op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Informatie

Wie zijn precies zij, die de humanistische levens-overtuiging verdiepen, verdedigen en uitdragen? Op de keper beschouwd, zijn het misschien niet alle leden van het Humanistisch Verbond. Wanneer er al vanuit zou mogen worden gegaan, dat de goed 15.000 allen in hun dagelijkse levenswandel voorbeeldige humanisten zijn, dan blijft toch het feit bestaan, dat velen van hen als HV-ers niet veel aan het humanisme doen. Op zichzelf zou dat al een teken aan de wand kunnen zijn in verband met de potentiële werfkracht van het georganiseerde humanisme in Nederland. Doch laat de te analyseren situatie niet te ingewikkeld worden gemaakt. Hierna worden dan als de verdiepers, verdedigers en uitdragers voorlopig alle HV-leden opgevat.

Het moet mogelijk zijn om aan te tonen aan de hand van de ledenadministratie, dat binnen het HV, naar levensstijl en maatschappelijke positie genomen, zeer uiteenlopende groepen vertegenwoordigd zijn. Ook zonder raadpleging dier administratie weten wij wel, dat het Verbond mannen en vrouwen, jonge volwassenen, mensen van middelbare leeftijd en bejaarden, universitair gevormden en personen met niet meer dan lager onderwijs, relatief rijken en relatief armen, zeer aanzienlijken en weinig aanzienlijken telt. De schakering binnen de gelederen is dus nogal groot. Wel kan echter ook gevoegelijk worden aangenomen, dat er geen proportionele vertegenwoordiging van de groepen, waaruit ons buitenkerkelijk volksdeel bestaat, binnen het Humanistisch Verbond is. Gezien hun getal onder de buitenkerkelijken hier te lande, zijn minstens twee groepen binnen het HV zeer sterk ondervertegenwoordigd: de jongere volwassenen en de minder geschoolden. Daarmee is er binnen het Verbond een zeer oververtegenwoordiging van ouderen (mensen van middelbare leeftijd en bejaarden), alsmede van de meer ontwikkelden (intellectuelen en half-intellectuelen). Doch de oververtegenwoordiging van deze groepen doet zich niet alleen in relatieve, maar ook in absolute zin voor. Dit maakt, dat de sfeer van denken en doen binnen de organisatie bepaald wordt door mensen op meer gevorderde leeftijd en mensen met een hoog opleidingsniveau.

Het is moeilijk te zeggen, of er nu werkelijk een kloof is tussen de generaties, maar het is onge-

twijfeld wel zo, dat nogal wat jongeren genoeg hebben van de door de ouderen bepaalde sfeer. (Het meest spectaculair is dat naar voren gekomen in de verkiezingsuitslag van februari 1967. In één keer werd D66 een middelgrote partij, maar als een partij van zeer overwegend jongeren). Het kan de ouderen moeilijk verwerkt worden, dat hun ouder-zijn een specifieke, zij het moeilijk in concreto te omschrijven sfeer met zich meebrengt. Zelfs is het de vraag, of de ouderen met de beste wil van de wereld in staat zouden zijn die sfeer duidelijk te veranderen. Dat zij ouderen zijn, houdt nl. in, dat zij voelen en denken vanuit een geheel andere ervaringsachtergrond dan de jongeren, de ervaringsachtergrond van economische crisis en alles ontreddende oorlog. Die, in zo scherpe contouren bijgebleven ervaringsachtergrond heeft overigens eens een verwachtingshorizon opgeroepen, waaruit o.m. een H.V. voortkwam. De ouderen van nu zijn geheel andere ouderen dan gewoonlijk. Hun waarden en normen werden nl. gevormd in een periode, waarin een eerder stilaan vooruitgaand Europa dreigde ten onder te gaan in armoede en tirannie. Zij hebben een ontzaglijke worsteling meegemaakt en daarbij een hoop en een verwachting gekoesterd, die de na Wereldoorlog II geboren generatie onmogelijk kan invoelen. Intussen blijft de sfeer, die de ouderen uitdragen, eventueel tegen wil en dank, een sfeer, die voor de jeugdiger buitenkerkelijken dikwijls een voldoende reden is om buiten het HV te blijven staan...

In ieder geval, niet-georganiseerde humanistisch voelenden kan doorgaans niet verweten worden, dat zij een volkomen verkeerde kijk hebben op de sfeer van het Verbond. Het HV is inderdaad een club van wat oudere mensen met een erg geleerde kijk op het leven. Niet-georganiseerde humanistisch voelenden zijn daarentegen niet zelden wat jongere mensen en vrij dikwijls jongere of oudere helemaal niet geleerde mensen. Het is mede door hun sub-cultuur, dat HV-ers voor veel buitenkerkelijken te zeer „afstotelijk” zijn om deze buitenkerkelijken de stap tot toetreding tot het HV te doen zetten. Voor de gemiddelde mens is immers een streven identiek met de mensen, die zich als de vertegenwoordigers van dit streven opwerpen.

Uit een lezing van prof. dr. G. A. Kooy.

Diskussie-dagen

Op zaterdag 30 mei is in Rotterdam de zesde en laatste diskussiedag, van één uur 's middags tot een uur of vijf in het dakpaviljoen van het Groothandelsgebouw (ingang stationszijde)

Op zaterdag 23 mei verwachten wij onze leden en belangstellenden in Eindhoven, in het Philips ontspanningscentrum, eveneens om 1 uur 'smiddags